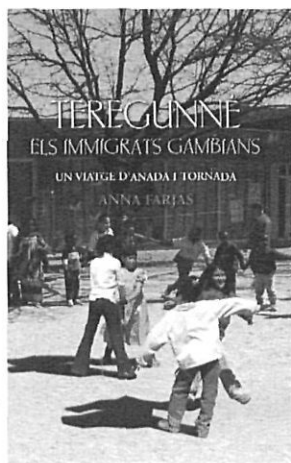


davant d'un llibre imprescindible per comprendre i entendre una mica millor una de les múltiples peces que conformen el fenomen social per excel·lència dels darrers anys a casa nostra: la generalització dels fluxos migratoris internacionals, la seva consolidació com a fet estructural i les seves múltiples implicacions tant en origen com a destí. La recerca, però, no es limita a parlar genèricament del fenomen de les migracions, sinó que analitza amb detall el procés migratori dels gambians sarahules assentats a les comarques gironines, des de la tradició migratòria, passant pels itineraris i les estratègies que segueixen, i fent especial èmfasi en la incidència que ha tingut aquest procés en l'àmbit educatiu.

Les virtuts d'aquest llibre són diverses i fonamentalment destaquen els següents aspectes: en primer lloc, la *rigorositat* i la *precisió terminològica*. Generalment, els debats al voltant de la immigració no tenen en compte els múltiples factors que la condicionen i es caracteritzen per la indefinició terminològica i per la manca d'un llenguatge comú. Aquest fet, propi de diferents disciplines de les *ciències socials*, pot convertir el llenguatge en creadora de realitat social, en font legitimadora d'exclusió, reproduint i contribuint a la divulgació i a la perpetuació de tòpics i prejudicis asso-



ciats a determinats col·lectius. La llista de conceptes que poden ser punt de controvèrsia a l'hora de referir-nos a les migracions és, malauradament, considerable i, sense cap mena de dubte, no contribueix a la normalització del fenomen. I si no, per què en determinades ocasions ens referim a estrangers i d'altres a immigrants? I, com s'assenyala al llibre, ¿perquè parlem d'immigrants (i, fins quan?) i no d'immigrats? Anna Farjas presenta la multidimensionalitat i la complexitat del fenomen de manera clara i amena, acotant-lo i definint un marc conceptual i analític precís, i el que és més important, sense que això impliqui perdre en rigorositat, objectivitat, precisió i en el caràcter divulgador que tota recerca ha de perseguir.

En segon lloc, destaca la metodologia i, sobretot, l'estructura emprada per analitzar el col·lectiu en qüestió. El llibre presenta una anàlisi del context d'origen, en el qual es mostren

les principals característiques de Gàmbia a nivell històric, geogràfic, demogràfic, familiar, religiós, educatiu, etc.; posteriorment, es parla de les principals característiques dels soninkés —l'ètnia majoritària de les persones d'origen gambià que viuen a la nostra província— i la seva tradició migratòria; finalment, s'analitza el procés d'assentament dels immigrants gambians a les comarques gironines. Aquesta estructura és especialment encertada, ja que no obvia que al llarg de tot procés migratori es produeixen canvis de rols en aspectes tan rellevants com són les pautes reproductives, els rols familiars, els valors, etc. L'estructura del treball va en consonància amb la metodologia emprada, amb un treball de camp tant a origen —Gàmbia— com a destí —especialment a Olot, Banyoles i Salt—, utilitzant diferents fonts d'informació.

Ens trobem davant d'un llibre d'una innegable utilitat per a professionals de l'educació, tècnics de l'Administració i, en definitiva, per a qualsevol persona interessada a conèixer un fenomen complex com és de les migracions i l'anàlisi dels col·lectius. Alhora és un llibre que, tot i que se centra en el procés d'assentament a les comarques gironines, és perfectament vàlid i exportable en el context català, ja que si bé és cert que cada municipi presenta les seves peculiaritats, a grans trets el

procés d'assentament es produeix en un marc de referència comú com és el català.

La publicació de llibres com aquest és una bona notícia i és de justícia felicitar la Diputació de Girona per la magnífica edició que s'ha fet. De totes maneres, seria bo que es cuidés la difusió i que obres d'aquest estil arribin a tots aquells centres i institucions que els pugui ser útil.

Xavier Casademont



La ruta de les cisternes

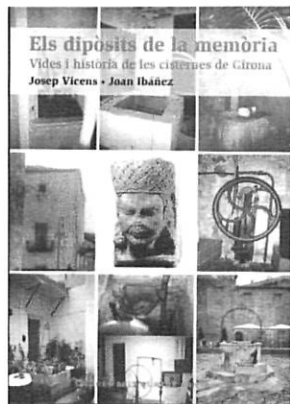
VICENS, Josep; IBÁÑEZ, Joan.

Els dipòsits de la memòria. Vides i història de les cisternes de Girona.
CCG Edicions, 2005.
234 pàgines.

Amb *Els dipòsits de la memòria. Vides i història de les cisternes de Girona*, Josep Vicens i Joan Ibáñez ens proposen un peculiar passeig pel Barri Vell de la capital gironina que, com el subtítol indica, recorre tant la història d'aquests elements gairebé estructurals dels habitatges com la vida de veïns del barri que, amb els seus records i vivències, confegeixen la crònica de cadascuna de les cases que han estat inventariades en el llibre. Això no obstant, més enllà de pretendre confeccionar una llista exhaustiva

de dades sobre les cisternes conservades al Barri Vell de Girona (una relació aportada en un apèndix final), el treball recull les anècdotes i vivències dels testimonis entrevistats, tot i que, si bé aporten un notable valor antropològic al llibre, moltes vegades no tenen cap relació amb la temàtica que revela el títol del volum.

Amb *Els dipòsits...* no estem davant d'una guia, encara que facilita al lector una visita original i diferent a la Girona antiga. Permet una nova mirada als carrers del triangle geogràfic que té com a vèrtex la Torre Gironella, el portal de Sobreportes i l'actual placeta del Correu Vell, seguint el rastre humit d'un element de primordial importància per als gironins que els havien habitat: la cisterna. Un element que, amb la seva funció d'emmagatzematge de l'aigua de pluja, permetia la vida en un terreny eixut de fons i pous durant les llargues centúries en què l'aigua corrent no formava part dels migrats serveis públics de la ciutat. Això sí, per tal de poder resseguir l'itinerari proposat pels autors hauria estat ideal haver pogut comptar amb un petit mapa de situació i, sobretot, amb alguna imatge gràfica de les cases descrites, dos detalls que, malauradament, aquesta edició no aporta. Malgrat tot, llegint atentament les descripcions que en fan Josep Vicens i Joan Ibàñez, unes ratlles que traspuen



l'estimació per aquest barri, i resseguint sobre el paper els testimonis d'aquells que hi viuen, ràpidament la memòria del lector es veu transportada a llocs coneguts per tots els gironins, i inciten a anar a descobrir aquests elements del paisatge urbà gironí, les cisternes, si bé en la majoria dels casos el seu ús ha fet que es mantinguin ocultes a la vista del carrer, en la privadesa de les cases.

Com ja s'ha apuntat, l'objectiu d'aquest llibre no és únicament l'estudi i anàlisi de les cisternes. Aquestes en són l'element aglutinador, la corda que relliga les vivències, passions i records d'un grup d'homes i dones retratats amb simpatia en les planes del treball. En aquest punt cal fer una precisió crítica: la transcripció de les converses mantingudes amb els veïns resulta potser excessivament espontània. Tota la riquesa que guanya un testimoni oral en un document sonor esdevé, sense esporgar de reiteracions i digressions innecessàries, un obstacle per a la

comprensió lectora. Vicens i Ibàñez són d'aquells autors que creuen que la Història la fa la suma de les petites històries de personatges anònims, i aquest és l'argument subjacent del llibre. A partir dels records pouats en els dipòsits de la memòria dels qui l'habiten, els estudiosos recuperen un bocí inconegut, recòndit, de la densa història del Barri Vell de Girona.

Gemma Domènech i Casadevall



Un epistolari entre dos segles

ANTÓN PELAYO, Javier.

La sociabilitat epistolar de la família Burgués de Girona (1799-1803),

Girona: Cercle d'Estudis Històrics i Socials de Girona. Quaderns del Cercle, 21. 2005.

ANTÓN PELAYO, Javier.

La herència cultural. Alfabetització y lectura en la ciutat de Girona (1747-1807),

Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona. 1998.

Sembla que cada cop ens costa més comunicar-nos a mà, amb aquelles cartes introduïdes a la bústia i que setmanes més tard arribaven al destinatari. La societat de la informació ens ha portat noves formes d'escriure i nous missatgers: de l'oficina de Correus hem passat, entre d'altres, al correu electrònic i al mòbil, qüestionant-nos la forma de la

pràctica epistolar davant del món de la tecnologia i els sistemes de comunicació que se'n deriven. Emperò el desig, la necessitat personal o professional de comunicar-nos amb la persona que no tenim al costat persisteix. Tanmateix, fins ben entrats els temps industrials, a mitjan vuit-cents, a Catalunya la literatura personal i particularment les cartes familiars feien funcions importantíssimes, tant en l'organització de la vida d'una família com en el treball o les relacions comercials. No hem d'oblidar que la particular estructura socioeconòmica de l'antiga Corona d'Aragó, basada principalment en els contractes a llarg termini i el posterior auge del comerç i la manufactura facilitaven la configuració d'arxius professionals, patrimonials i culturals, els quals es perpetuaven a través de la lletra escrita, i sovint a través de la correspondència.

La conversa entre persones absents, una de les definicions de les cartes familiars, va anar augmentant des del Renaixement a les repúbliques comercials del Mediterrani: ambaixades, guerres, desterraments, emigracions, assumptes administratius, entre d'altres, facilitaven la conversa; i, tanmateix, endemés d'aquests temes monogràfics, propis dels vincles institucionals o econòmics, s'acostumava a barrejar notícies sobre la casa que feien referència a aspectes més privats. Malgrat